

Förtroendefulla relationer krävs för att säkra barnets rättigheter i sociala barnvården

Bristerna i omsorgen av de cirka 20 000 barn och unga som varje år omhändertas och placeras tillhör välfärdsstatens blinda fläckar.

– Många barn som är omhändertagna av socialtjänsten och placerade i familjehem eller på hem för vård eller boende (HVB) får inte en fullständig utbildning och tillgång till regelbundna hälsokontroller och tandvård. Och det är långtifrån säkert att de får komma till tals vid beslut som har stor påverkan på deras liv, säger barnombudsman Fredrik Malmberg.

Idag träffades representanter, socialchefer och ordföranden för socialnämnderna, från tio kommuner för att diskutera hur kvaliteten inom den sociala barnvården kan säkerställas. Barnombudsmannen använde sina rättsliga befogenheter och kallade till detta möte.

Få har direktiv på lokal nivå

Myndigheten har frågat samtliga socialnämnder i landet i en enkät om de har egna direktiv för omhändertagande och placering av barn, och vad dessa i sådana fall säger. Det är socialnämnderna som är ytterst ansvariga för barn som omhändertas och placeras. Med direktiv avses beslut som socialnämnden fattat för att förtydliga eller komplettera det som regleras genom lagstiftning och andra regelverk.

Resultatet är oroande:

Endast var femte socialnämnd i landet har egna direktiv för hur socialtjänsten ska agera när det framkommer missförhållanden i familjehem eller HVB. Drygt en tredjedel har fattat beslut om hur barnets rätt till utbildning ska tillgodoses. Lika många har fattat beslut om hur barnets behov av hälso- och sjukvård ska tillgodoses. Något fler än hälften har fattat beslut om hur barnets åsikter ska inhämtas och dokumenteras under utredning och placering.

– Utan beslut på övergripande nivå är risken stor för godtycklighet. Barnrättsperspektivet blir beroende av inställningen hos enskilda verksamhetschefer eller tjänstemän. En sådan rättsosäkerhet är inte acceptabel, säger barnombudsman Fredrik Malmberg.

Uppföljning viktig kontrollmekanism

I Tingsryd har socialnämnden beställt en intern revision för att se hur socialtjänsten tillgodoser de placerade barnens rättigheter.

– Direktiv signalerar ett politiskt intresse för sociala frågor. Ledamöterna är engagerade och pålästa. Det gör att jag känner mig trygg med att man i socialnämnden är medveten om att de tar över föräldrans ansvar för de placerade barnen, säger Magnus Wallinder, socialchef i Tingsryd, som deltog i dagens dialog.

– Att barn far illa där de är placerade är bland det värsta som kan hända i en kommun, menar han.

Mats Antonsson är ordförande för socialnämnden i Tranås och medverkade också i dialogen hos Barnombudsmannen. Han tycker att dagen har gett nyttiga infallsvinklar till kommunens fortsatta arbete.

– Vi har ett gott samarbete mellan socialtjänst och skola. För mig var det en ögonöppnare hur viktigt det är att socialnämnden bevakar att placerade barn får den hälsovård de behöver.

Han anser att det är viktigt att direktiven kopplas till en regelbunden uppföljning. Instrumenten finns, men måste användas på ett mer strukturerat sätt.

Åtgärder för att tillgodose barnets rättigheter

Förutom tydliga politiska direktiv identifierade kommunernas representanter tre särskilt viktiga åtgärder för att bättre tillgodose barnets rättigheter inom den sociala barnvården:

• Socialtjänsten måste bli mer tillgänglig.

Placerade barn bör få en egen handläggare som träffar barnet enskilt, tidigt i utredningen och enbart ser till barnets intressen. För att barnet ska kunna skapa en förtroendefull relation till sin handläggare måste kontakten med socialtjänsten bli tätare och mer flexibel. Genom brukarundersökningar bör barnen kunna ge återkoppling på socialtjänstens arbetssätt.

• Placerade barns särskilda behov av hälsovård och stöd i skolan måste utredas ordentligt inför en placering.

Varje barn ska få en individuell handlingsplan som innehåller tydliga mål för vad som ska uppnås under placeringen. Kommunikationen mellan den kommun som placerar ett barn och den kommun där barnet vistas måste förbättras. En skola som tar emot ett placerat barn måste exempelvis känna till vilka åtgärder som behövs för att nå målen.

• Barn som är placerade måste ha möjlighet att slå larm vid missförhållanden i hemmet.

Barnen måste få information om sina rättigheter och vart de ska vända sig om dessa inte tillgodoses. Kommunen måste anpassa sitt system för att ta emot klagomål på barnens villkor. Det är också viktigt att placerade barn kan känna förtroende för någon vuxen för att våga berätta om eventuella fel och brister.

De kommuner som medverkade var Gävle, Härnösand, Järfälla, Kalmar, Härryda, Motala, Tingsryd, Tranås, Östhammar och Östra Göinge. Några av kommunernas socialnämnder har antagit egna direktiv för den sociala barnvården. I andra kommuner saknas sådana direktiv, och vissa kommuner har inte svarat på Barnombudsmannens enkät. Varje kommun representerades av socialchef och socialnämndens ordförande.

Dialogen dokumenterades. Samtliga kommuner i landet kommer att få del av resultatet. Materialet publiceras även på www.barnombudsmannen.se.

För mer information kontakta:

Catherine Johnsson, pressansvarig hos Barnombudsmannen 08-692 29 64

Barnombudsmannen är en statlig myndighet med uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter. Vi har regelbunden dialog med barn och unga för att få kunskap om deras villkor och vad de tycker i aktuella frågor. Vi bevakar och driver på genomförandet av barnkonventionen i kommuner, landsting/regioner och myndigheter. Barnombudsmannen informerar, bildar opinion och föreslår förändringar i lagar och förordningar i frågor om barns och ungas rättigheter.